

Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Değer Tercihleri Arasındaki İlişki

(The Relationship Between Personality Traits and Value-Based Preferences of Teachers)

Esma Filiz İMSAL^{a11}, Mustafa OTRAR^b

(a) Uzm. Avcılar Mustafa Kemal Paşa Ortaokulu Matematik Öğretmeni, İstanbul

(b) Doç. Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Kurul Üyesi, Ankara

Özet

Araştırmanın amacı, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda, ortaokul öğretmenlerinin kişilik özelliklerini belirlemek için ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği (Savran, 1993) ve değer tercihlerini belirlemek amacıyla Schwartz Değerler Tercihi ölçeği (2012) kullanılmış, elde edilen veriler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Okullar birer küme olarak kabul edilerek tesadüfi oransız küme örnekleme modeliyle seçilen okullarda çalışan 289 öğretmen örneklemini oluşturmuştur. Kolmogorov Smirnov analizi sonucu puanların normal dağılmadığı saptanmış, kişilik özellikleri ile değer tercihlerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Elde edilen istatistik sonuçlarının anlamlılığı en düşük 0.05 düzeyinde incelenmiştir.

Araştırma sonucu ortaokul öğretmenlerinin güç, güvenlik, yardımseverlik, başarı, özyönelim, uyarılma, hazcılık, uyum, geleneksellik ve evrensellik değerleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre gayretli ve mücadeleci öğretmenlerin başarıya; kendine güvenen, mücadeleci, cesaretli ve dışadönük öğretmenlerin saygınlık, statü ve güce; anlayışlı, dayanışmacı, sıcakkanlı ilişkileri önemseyen öğretmenlerin benliğinin, ilişkilerinin ve toplumun güvenliğine ve uyum içinde devamlılığının sağlanmasına değer verdiği; bağımlı, hemcinsleriyle iletişim kuran, gözlerden uzak yaşayan, muhafazakâr, sıradan düşünen öğretmenlerin hayatın sunduklarıyla yetinen, mütevazı bir hayatı tercih ettikleri; anlayışlı, paylaşımcı, becerikli toplumsal ilişkilere sahip, dayanışmacı öğretmenlerin diğerlerine fayda ve yardım sağlamayı tercih ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Kişilik Özellikleri, Değer, Değer Tercihleri

Abstract

The primary aim of this study is to examine the relationship between personality traits and value-based preferences of secondary school teachers.

In this research, relational survey model, one of the quantitative research methods, was used. In this context, ACL (Adjective Check List) (Savran, 1993) was used to determine the personality traits of secondary school teachers and Schwartz Value Preferences Test (2012) was used to determine the value preferences and the correlations between the obtained data were examined. Schools were accepted as clusters and 289 teachers working in the schools selected with random disproportionate cluster sampling model formed the sample. Kolmogorov Smirnov analysis revealed that the result were not normally distributed and Spearman Correlation Analysis was applied to determine the relationship between the personality traits and the value preferences. The significance of the results was examined at the lowest 0.05.

As a result of the research, significant relationship was determined between the power, security, benevolence, achievement, self-direction, stimulation, hedonism, conformity, tradition and universalism values of secondary school teachers with personal traits.

According to the results of the research, it can be said that enthusiastic and challenging teachers value success; confident, bellicose, courageous and extroverted teachers value regard esteem, status and power; teachers who are

¹¹ Uzm., Avcılar Mustafa Kemal Paşa Ortaokulu, esmafilizcevik@gmail.com

understanding, solidarity, warm, and who care about relationships value the self, relationships and the continuity of the security and harmony of the society; dependents, communicating with the same sex, living out of sight, conservative, ordinary thinking teachers prefer a modest life, contented with what life offers; teachers who are considerate, sharing, solidarist and having skillful social relationships prefer being helpful and helping other individuals.

Keywords: Personality, Personality Traits, Value, Value Preferences

Giriş

Sanayi devriminden sonra pek çok alanda değişimler başlamış ve hızla ilerlemeler kaydedilmiştir. Yaşanan hızlı değişimler sebebiyle örgütler temel amaçlarını gerçekleştirebilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla örgütün en temel birimi olan insan faktörüne verilen önem de artmaktadır (Başaran, 2008). İnsan gücünün en verimli ve en etkin şekilde kullanılması, örgütsel başarının anahtarıdır. Yöneten ve çalışan arasındaki etkileşim psikolojik bir süreçtir. Bu süreci kişilik faktörünü en iyi değerlendiren ve kullanan yöneticiler daha başarılı olacaktır (Zel, 2011). Öyle ki bireylerin kişiliği örgüte karşı tutumun kaynağıdır (Başaran, 2008:68). Bunun yanında etkin örgütsel kaynak kullanımında ve örgütlerin stratejik amaçlara ulaşabilmelerinde etkili olan bir diğer faktör ise; çalışanların kişilik özelliklerinin incelenmesi neticesinde uygun çalışanı, ihtiyaç hissedilen görevde görev yaptırmaktır (Özsoy ve Yıldız, 2013:10). Bu şekilde örgütlerin en etkili ve verimli şekilde yürütülmesi gerçekleşebilecektir (Zel, 2011).

Toplumların günden güne her alanda yaşanan gelişim ve yenilikler ile birlikte çeşitli değişimlere uğraması, her örgütte olduğu gibi eğitim örgütlerini de etkilemektedir. Eğitim sistemindeki herhangi bir değişiklik ancak okul yöneticileri önderliğinde gerçekleştirilebilir (Taymaz, 1986:126-128). Okul yöneticileri gibi öğretmenler de en az yöneticiler kadar koşullara uyum sağlamalı ve kendini geliştirmelidir. Kendini güncelleyen bir okul örgütü, adaptasyonunu tamamlayarak ilerleme kaydedilebilmekte ve bu ilerleme de öğrencilere etki etmektedir (Tatar, 2014). Öyle ki eğitim örgütünün çalışanı olan öğretmenler, sınıflarda kişilik ve genel özellikleri ile model alınması ve özdeşleşmenin en çok yapıldığı meslek olması açısından toplumun geleceği ve şekillenmesinde rolü büyüktür (Komitoğlu, 2009).

Yaşanan hızlı değişimlere uyum sağlamak eğitim kurumları tarafından iyi yetiştirilmiş bireyler ile gerçekleştirilebilir (Uncu, 2008). Örgüt gözüyle değerlendirildiğinde çalışan ve yöneticilerin değerleri, örgütün verimliliğini ve etkililiğini yönlendiren unsurlardan biridir. Öyle ki ortak değerlerin varlığı kurumların daha çabuk ilerlemesine ve gelişmesine fayda sağlamaktadır (Tanıt, 2007). Bireylerin düşünce, davranış ve tutumlarının biçimlenmesinde değerler önemli rol oynamaktadır (Yılmaz, 2009). Değer sistemleri, yöneticilerin durumları idrak etmesine ve problemlere bakış açısına, kararlarını ve problemleri çözümüne, diğer bireylere ve gruplara bakış açısına, bireyler arası ilişkilerine, dolayısıyla hem bireysel hem de örgütsel başarısına etki etmektedir (Sağnak, 2005). Yürürlükte olan değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara kazandırılması ve iletilmesi ise ancak eğitim yoluyla gerçekleşebilir (Avcı, 2007:33). Bunun yanında eğitim kurumları bilgi, kültür ve değer aktarımı yapan bir örgüt olarak, verimli ve etkin şekilde varlığını sürdürebilmek için çalışanların değer profillerini bilmelidir (Turgut, 1998; Uncu, 2008). Okullarda ise öğrencilere bu değerleri kazandırabilecek ve öğrencileri kültürlere sürecini yaşatabilecek en önemli unsur öğretmenlerdir (Sarı, 2005; Yıldırım, 2009). Öğretmenler, gerek ahlaki görevlerinin bir parçası olarak gerekse de okulun işleyişinin bir parçası olarak öğrencilerin değerlerini etkilemek istemektedir. Aynı zamanda hem öğretmenler hem de öğrenciler, eğitimde karşılıklı olarak birbirini etkileyerek her biri bireysel değerlerini elde etmektedir (Veugelers ve Vedder, 2003).

Bireylerin kişilik özellikleri ve değer tercihlerinin örgüt için çok kıymetli iki kavram olduğu anlaşılmakla birlikte bu iki değişken ile ilgili verilerin elde edilmesi ve aralarındaki ilişkilerin tespit edilmesi sadece birey için değil örgüt için de önem arz etmektedir. Türkiye’de kişilik özellikleri ve değer tercihleri arasındaki ilişkiye yönelik kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Kişilik özellikleri ve değer tercihlerinin sıkça araştırılan konulardan biridir. Bunun yanında değer kavramının güncel ve tartışılan

bir konu haline gelmesi ve gerekli değerlerin yitirilmesi düşüncesi ile kazandırılmaya çalışılan bir olgu olması yönüyle araştırılması gerekmektedir.

Bu sebeplerden dolayı bireylerin kişilik özellikleri ile değerleri arasındaki ilişkilerin bulunması ve bu ilişkilere uygun stratejiler kullanılarak örgütlerin etkililiği ve veriminin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasına, örgüte uyum sağlaması ve örgüt işleyişinin daha düzenli şekilde sürdürülmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu yönleriyle kişilik özellikleri ile değer tercihlerini tespit etmenin ve varsa aralarındaki ilişkiyi belirlemenin literatüre değer katması hedeflenmektedir.

Araştırmanın kişilik ve değer kavramlarına genel bir bakış sağlamak açısından kuramsal çerçeveden bahsetmek gerekir. Bu anlamda kişilik ve değer kavramı ile bu iki kavram arasındaki anlam ilişkisine ait bilgiler üç bölüm halinde incelenecektir.

Kişilik

Kişilik psikolojisi, bir bireyin belli durumlarda nasıl ve neden öyle davrandıklarını araştırarak o kişiyi diğerlerinden ayıran farklılıkları yani onun kişiliğini incelemeyi hedeflemektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2016:1-2). Kişiliği tanımsal olarak gruplandırarak açıklamaya çalışan kişilik kuramcıları mevcuttur. Bunlardan kişiliğin davranışsal olarak tanımında bireyde incelenebilen ve ölçülebilen davranışları ele alınır ve alışkanlıklara dikkat çekilir. Davranışçı psikologlar, bir bireyin kendine has ve çoğunlukla gözlenebilen davranış ve alışkanlıklarının tümünü “kişilik” olarak tanımlamaktadır. Sosyal uyarıcı olarak kişilik tanımlamaları, kişiliği toplumsal açıdan ele almaktadır. Bireylerin birbirini üzerinde ne tür etkiler yarattığını ve ne tür izlenimler bıraktığını araştırılmaktadır. Kişiliği, insanın sosyal uyarıcı olma değeri olarak kabul eden psikologlar da vardır. Sosyal uyarıcı olarak kişilik kavramı, bir anlamda bireyin toplumda oynadığı roller ve bu rollerin diğerleri üzerinde bıraktığı etkilerin bütünüdür. Bazen bireylerin kişilik niteliklerini değerlendirilirken yanılgılar gerçekleşebilir. Dolayısıyla bireyin gerçek benliği iç açıdan görülemez. Birey ancak dıştan görülür. Bu görünüş ve davranışlarının başkaları üzerinde bıraktığı izlenimler bu bireyin kişiliğini oluşturur. Derinlik psikologlarına göre ise bireyin ölçülebilir ve gözlenebilir bütün özellikleri birtakım iç etmenlerden ileri gelmektedir. Bir insanın gerçek kişiliği iç yaşamındaki güçlerin kendine özgü özellikleri ile açıklanabilir. Bu yüzden insanın kişiliğini anlayabilmek için, dinamik iç güçlerin kendine özgü yapısının anlaşılması gerekmektedir (Baymur, 2017:273-275).

Kişilik dendiğinde herkes ne denilmek istendiğini anlasa da formel bir tanım yapmak kolay değildir. Bilimsel olarak açıklamaya yönelik birçok kuramsal yaklaşım bulunmasına rağmen psikologların hemfikir olduğu tek bir tanım yoktur. Kişiliğin kesin bir anlam olarak ifade edilememesindeki nedenini kişiliğe farklı perspektiflerden bakılmasına ve her tanımın farklı teorik temeller üzerinden çalışılmasına bağlanabilir (Cüceloğlu, 2006:404; Luthans, 2011; Erden ve Akman, 2017:81). Kişiliğe anlam açısından bakılacak olursa Batı dillerinde, “personality”, “personnalité”, “persönlichkeit” gibi kelimeler ile kullanılmakta iken Latince klasik tiyatro oyuncularının rollerine uygun olarak yüzlerine taktıkları maske anlamına gelen “persona” sözcüğünden türetilerek kullanılmıştır (Morgan, 2017).

Kişilik ile ilgili çeşitli bakış açılarına göre oluşturulmuş tanımlar vardır. Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir (Cüceloğlu, 2006:404-406; İnanç ve Yerlikaya, 2016:3-4). Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçlerdir (Burger, 2016:23). Kişilik; çevresel, zihinsel, fiziksel ve kalıtsal özelliklerle etkileşimli ve nispeten bu özelliklerin bir sonucu olan, belli ölçüde özgün ve tutarlı duygu, düşünce ve davranış kalıbıdır (Özsoy ve Yıldız, 2013:3). Kişilik, bir bireyin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme biçimini tanımlayan düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik örüntüsüdür (Smith, Hoeksema, Fredrickson, Loftus, Bem ve Maren, 2017). Kişilik çok kapsamlı bir kavram olup bireyin, biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinik bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine alır (Baymur, 2017:275). Kişilik; bir bireyin tüm ilgi, tutum, yetenek, konuşma tarzı, dış görünümü ve çevreye uyum biçimi özelliklerini kapsayan bir kavramdır. Tüm bu özellikler bireyde kendine has ve uyumlu bir bütün oluşturarak kişilik adı altında onu diğer bireylerden ayıracı bir niteliğe bürünmüştür (Otrar, 1997; Otrar ve Kulaksızoğlu, 1997:299). Kişilik, bireyin toplumsal yaşamı içinde edindiği davranışlarının ve alışkanlıklarının

bütünüdür (Ozankaya, 1995:83). Kişilik kavramı bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış özellikleridir (Oğuzkan, 1974:104). Bireyi diğer bireylerden ayıran, bireyin kendisine has ve tutarlı olarak gösterilen davranış özellikleri kişiliği oluşturmaktadır (Erden ve Akman, 2017:81). Kişilik, bir bireyi ötekinden ayıran toplumsal tinsel ve bilinçsel özelliklerin tümü olarak adlandırılmıştır (Hançerlioğlu, 1996). Kişilik; bir bireyi diğer bireylerden ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünüdür (Köknel, 1982:21). Kişilik, bireyin çevresine özgün ve farklı bir biçimde uyumunu belirleyen psiko-fiziksel sistemlerin dinamik bir bütünleşmesidir (Güney, 2015:53). Kişilik, kişinin özünü kuran, kişiyi kişi yapan şey olarak tanımlanmaktadır (Akarsu, 1984:110).

Değerler

Değer kavramı, sosyologlar arasında belki de en çok tartışılan konulardan biridir. Özellikle değerleri incelemekten kaçınan sosyal bilim araştırmacıları, sosyal değerlerin hiçbir şekilde gerçeklik sağlamadığını, bir bireyin kişisel değerleriyle ilgilenmeksizin değerlerin incelenemeyeceğini veya değerlerin sosyal bilim araştırmaları dışında etik ve psikolojik bir olgu olduğunu savunmaktadır (Fichter, 2015). Sosyal bilimlerde değerler çoğunlukla tanımlanabilir bir olgu olarak kabul edilmemiştir. Buna rağmen değerler kavramı bireysel ve toplumsal açıdan sonuç, yaşanılan süreç olarak düşünüldüğünden neden veya nedenlere bağlı bunalım veya buhran olarak ifade edilmeye çalışılmaktadır (Avcı, 2007). Felsefe tarihine bakıldığında insan ve değer problemi Sokrat'la birlikte meydana çıkmıştır. Sokrat'tan sonra Platon'dan aralarında Aristo, Descartes, Leibniz ve Kant'ın da bulunduğu pek çok düşünür, değer kavramını farklı şekillerde ele almıştır (Ülken, 1964). Buna karşın sosyal bilim araştırmacıları, değerın önemli bir sosyal olgu olduğunu ve bilimsel incelemeyle analiz konusu olabileceği noktası üzerinde birleşmişlerdir (Fichter, 2015). Değer sözcüğü Latince "valor", Almancada "wert" (Akarsu, 1984:35), Fransızca "valeur", İngilizcede "value" kelimeleri ile yer almaktadır. Değer kavramı bir varlığın ahlaksal, güzellik, ruhsal ya da toplumsal yönünden sağladığı düşünülen yararlı ya da yüksek nitelik şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1974:48).

Değerler ile ilgili çeşitli bakış açılarına göre oluşturulmuş tanımlar vardır. Değer kavramını olgu bilincinden sonra görülen ve olguya belli eylemleri, arzuları, amaçları, ilgileri, ihtiyaç ve duyguları olan; özneye ilişki içerisinde; belirli niteliklerin yüklenmesiyle belirlenen tavır; öznenin var olana sağladığı nitelikler şeklinde isimlendirilmektedir (Cevizci, 1999:201). Değer, belli bir davranış tarzının veya hayatın amacının diğerlerinden daha yüce olması yönünden oldukça istikrarlı ve derinlik taşıyan inançtır. Bir objenin diğerlerine göre kıymetini belirten değer kavramı, aynı zamanda bireylerde duygusal bir tepkiye neden olan ideal şeklinde tanımlanabilir. Değer kavramı, bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olmasını ifade etmektedir. Daha sade bir şekilde değer; neyin kötü, neyin iyi olduğuna dair inançtır (Bilgin, 2003:80). Rokeach (1973), değer kavramını toplumsal ya da bireysel olarak zıt bir davranış biçimi; hayat amacına yönelik seçilen belirli bir davranış şekli; yaşam amacı niteliğinde devam eden bir inanç olarak tanımlamaktadır (Akt. Dilmaç ve Bircan, 2015). Değer terimi, kendisiyle aynı türden olan şeyler arasındaki özel yeridir (Kuçuwardi, 2013:41-42). Değer, nesne ve olayların insanca önemini belirleyen niteliktir (Hançerlioğlu, 1996). Benzer şekilde Ozankaya (1995:36) değer kavramını, olay ve nesnelerin bir insan, bir toplum ya da sınıf bakımından taşıdığı önemi belirleyen nitelik şeklinde tanımlamaktadır. Sinclair (1990), değere veya belirli bir değere sahip olan bir şey, yararlı ve değerli ya da belli bir dereceye, kullanışlılığa veya öneme sahiptir, demiştir. Köknel (2007) ise değeri, soyut ya da somut kavramların önemini belirlemeyi sağlayan soyut bir ölçü olarak tanımlamaktadır. Değerler; ilişki kurulan insanlar karşısındaki tutum, yaşanılan olaylar ve durumlarda alınan her karar ve ilgili davranışlar ile bu davranışları nasıl değerlendirildiğine dayanan bir anlayıştır (Kuçuwardi, 2013:5). Birey ve grup için yararlı ve istenilir veya beğenilen her şeyin değere sahip olduğu söylenmektedir (Fichter, 2015:166). Değerler arzu edilip edilmemeyi, beğenilip veya beğenilmemeyi, doğruyu veya doğru olmayı... belirleyen başlıca standartlardır (Kızılcıkel ve Erjem, 1994:99). Değer; yapılması beklenen, yapıldığı zaman diğerleri tarafından desteklenen, doğru bilinen eylemdir (Cüceloğlu, 2000). Değerler bir anlamda hayat gayeleridir; üstelik sadece bir bireyin değil, diğer bireylerin yaşamı için de gaye olması istenilen şeylerdir (Güngör, 2010). Değer, davranışa yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır (Parks ve Guay, 2009:676; Hökenekli, 2010:4). Değer, bireyin istekleri, gereksinimleri, ereği olan bir varlık olarak, nesneyle bağlantısında ortaya çıkan şeydir (Akarsu, 1984:35). Bir şeyin

değer haline gelebilmesi için onun hem bir ihtiyaç hem de bir özellik taşıması gerekir. Değer denilince iyi, güzel ve faydalı olan her şey akla gelmektedir (Balcı, 2014). Değerler ile ilgili görülen ortak olarak belirlenen özellikler bireyle ve bireyin öznel algılayış biçimiyle ilgili olma; neyin arzu edilebilir, ihtiyaç duyulur, faydalı ve istenilir olduğunu dair bir inanç taşıma; birey, grup, örgüt ya da toplum için göreceli olarak belirli bir öneme sahip olma; karar verme, tercih etme ve değerlendirmede bir ölçüt işlevi görme şeklinde özetlenebilir.

1.2.1. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Değer kavramı sonsuz sayıda değer çeşidini içinde barındırmaktadır. Bu nedenle çeşitli gruplarda ayırt edici ve öncelikli değerlerin sınıflandırılmasının teorik ve pratik olarak önemli avantajları vardır (Schwartz, 1994:20). Schwartz ve Bilsky (1987:550) insanların değer yapısını, değerlerin benzerlik ve farklılıklarına dayandırarak incelemiştir. Değerlerin yapısı, temel değer alanlarının arasındaki uyumlu ve çelişkili ilişkileri barındırmaktadır.

Schwartz ve Bilsky (1987:551) yaptığı çalışmada değer alanları gereksinimlerine, toplumsal güdülerine, kurumsal taleplerine ve sosyal grupların işlevsel gereksinimlerine göre başlangıçta yedi evrensel ve ayırt edici motivasyon alanı elde edilmiştir. Evrensel değer alanları yedi değer alanına ayrılmış iken Schwartz (1992), bunları birden fazla değer alanına bağlayan çoklu anlamlarla donatarak on bir değer alanına çıkartmıştır. Hala kullanılmakta olan son hali ise Schwartz'ın (1994:22) değer listesinde yer alan on temel değer alanı ile yer almaktadır. Schwartz (1994:22), bu on temel değer alanını aşağıda verilen Tablo 1.2.1.1 ile açıklamıştır:

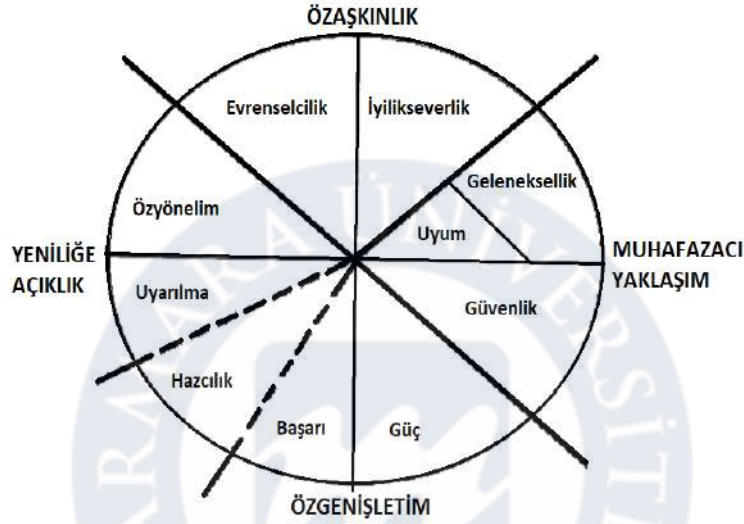
Tablo 1.2.1.1. Schwartz Değer Kuramı'ndaki On Temel Değer Alanı

Açıklama	Örnek Değerler	Kaynaklar
Güç: Sosyal statü ve saygınlık, insanlar ve kaynak üzerinde hakimiyet ve kontrol.	Sosyal güç, otorite ve zenginlik	Etkileşim, grup
Başarı: Sosyal standartlara göre yeterlilik gösteren kişisel başarı.	Başarı, yetenek, hırs	Etkileşim, grup
Hazcılık: Kişisel zevk ve duyuşal tatmin.	Zevk, hayattan keyif alma	Organizma
Uyarılma: Heyecan, yenilik ve hayata meydan okuma.	Cesur, heyecan verici bir hayat, farklı bir hayat tarzı yaşama	Organizma
Özyönelim: Bağımsız düşünce ve eylem seçme, yaratma, keşfetme.	Yaratıcılık, özgürlük, meraklı olma	Organizma, etkileşim
Evrensellik: Uzlaşma, takdir, hoşgörü, insan ve doğayı koruma.	Açık görüşlülük, sosyal adalet, eşitlik, çevreyi koruma	Grup*, organizma
Yardımsızlık: İnsanların refahını koruma ve geliştirme, yakın ilişki kurma.	Faydalı olma, dürüst, bağışlayıcı olma	Organizma, etkileşim, grup
Geleneksellik: Geleneksel kültürün veya dinin sağladığı görgü kurallarına saygı duyma, bağlılık ve kabullenme.	Mütevazı, dindar, hayatın sunduklarını kabul etme	Grup
Uyum: Başkalarını üzecek veya onlara zarar verecek ve sosyal beklentileri veya normları ihlal edebilecek eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması.	Nezaket, itaatkarlık, ebeveynlere ve büyüklere saygı gösterme	Etkileşim, grup
Güvenlik: Toplumun, ilişkilerin ve benliğin güvenliği, uyumu ve istikrarı.	Ulusal güvenlik, sosyal kurallar, temiz olma	Organizma, etkileşim, grup

Organizma, bireylerin biyolojik organizmalar olarak evrensel gereksinimlerini; etkileşim, uyumlu sosyal etkileşimin evrensel gerekliliklerini; grup, grupların düzgün çalışması ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereksinimlerini ifade etmektedir. Bireyler temel grupları dışındaki bireylerle iletişime geçtiklerinde, gruplar arası dayanışmayı ve doğal kaynakların azlığını fark etmektedir. Schwartz kuramını, bu değer tipleri arasında görülen dinamik ilişkileri tespit etme amacı ile biçimlendirmiştir. Değer tipleri, güdüsel amaçlarından ötürü birbiriyle uyum ya da çelişki içinde olabilecek niteliktedir. Örneğin, bireyin uyarılma değerlerini ön plana alması güvenlik değerlerinin izlenilmesini

zorlaştırmaktadır. Çünkü sürekli yenilik arayışına yönelik olan eylemler, belirli bir sürekliliği öngören güvenlik beklentileriyle çelişebilmektedir. Değer tiplerinde olduğu düşünülen çelişkiler ve uyumluluklar Schwartz'ın (1994:24) yaptığı çalışmadan uyarlanarak şekil 1'deki gibi gösterilmiştir.

Şekil 1. Schwartz Değer Kuramı'ndaki Değer Alanları ve Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Model

Kaynak: Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.

Gösterilen şekilde Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000:62) "Uyma" alt boyutu "Uyum"; "Uyarılım" alt boyutu ise "Uyarılma" olarak değiştirilmiştir. Şekil 1'e göre dairenin çeperi üzerinde birbirinin karşısında verilen değer alanlarının çelişkili, birbiri ile yakın görülen değer alanlarının ise uyumlu oldukları öngörülmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:62). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000:74), yaptıkları çalışmada Schwartz'ın değer alanlarının Türk kültürüne uygunluğunu saptamış olmakla birlikte bu değerlere yeni değerlerin de eklenmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Kişilik ve Değer İlişkisi

Kişilik gelişimi için bireyin kişiliğini tanımak kadar kişiliğin gelişiminde etkili olan başta eğitim, ahlak ve din gibi manevi ve kültürel değerler olmak üzere çevre faktörlerini de tanımak gerekmektedir (Şentürk, 2010). Bireyin diğer bireylerle ve çevreyle kurduğu ilişkiler aracılığıyla değerleri keşfetmekte ve değerler aracılığıyla kendi varlığının ve kimliğinin boyutlarının da farkına varmaktadır (Hökenekli, 2010:4). Bununla birlikte toplumsal ve bireysel değerler, bireylerin kişileşmesi süresince önemli ve zorunlu bir rol oynamaktadır. Kişi olma süreci; bireyin değerleri kazanması, kendini biçimlendirmesi ve kişiliğini oluşturması ile ilişkili bir süreçtir. Bunun sonucu olarak değer kazanımı ve eğitimi oldukça önemli bir konudur (Gökalep, 2014). Değerler hem kişisel yaşamın temelini oluşturan kişilik yapısı hem de sosyal yaşamın huzuru, düzeni ve güveni açısından gerekli olan ilke, inanç ve tutumların ayrılmaz bir parçasıdır. Belki de değerler, bu parçaları bütünleştiren bir yaklaşım ve anlayış tarzıdır (Şentürk, 2010). Değerler, kültürün aktarılıp içselleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Kültür ise bireyin kişilik yapısını etkilemektedir. Aynı zamanda birey de kültürü aile ve çeşitli kurum, kuruluş aracılığıyla etkileyebilmektedir (Köknel, 2007:289). Değerler, bireyin yaşamının ilerleyen dönemleri için kimliğini ve kişiliğini belirleyen temel ölçütlerden biridir (Yeşil ve Aydın, 2007; Şentürk, 2010). Bireyin değerleri onun hayat felsefesini, dünya görüşünü ve hayata bakışını şekillendirmektedir. Bu yönüyle değerler, kişiliğin oluşmasında ve gelişmesinde önemli bir fonksiyonu vardır. Bireyin kişiliği bu değerler içerisinde yaptığı seçimleriyle yakından ilgilidir. Aynı zamanda değerlerin önem hiyerarşisi kişiliğin genel yapısını biçimlendirmekle birlikte, kişiliğin baskın yönleri de öne çıkarmaktadır. Bu bakımdan bireylerin değer tercihlerinin bireyin kişiliğini yansıttığı söylenebilir (Katz, 1960). Roccas vd. (2002) de kişilik gelişimi üzerinde değerlerin etkisinin de yadsınamaz olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak

kişilik özellikleri ve değerler kavramsal ve deneysel olarak birbirinden farklıdır. Ancak her ikisi de psikolojik bir yapıdır. Kişilik özellikleri ve değerler, birbirini ne asimile etmekte ne de kapsamaktadır. Kişilik özellikleri bireyin neye benzediğine; değerler ise bireyin neye önem verdiğiğe işaret etmektedir. Kişilik, bireyin çok daha az bilişsel kontrolü olduğu davranışlarında; değer ise daha istemli kontrol edilebilen davranışlar üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olduğuna dair çeşitli kanıtlar mevcuttur.

Kişilik ve değerler arasında birkaç farklılık bulunmaktadır. Değerler, kişilikten farklı bir değerlendirme bileşeni içermektedir. Değerler, yapılması gerektiğine inanılan şeylerle ilgili iken kişilik doğal olarak yapmakta olunan şeylerle ilgilidir. Kişilik özellikleri birbiri ile çatışmaz, ancak bazı bireyler diğerlerini takip etme pahasına değerleriyle çatışmaktadır (Parks ve Guay, 2009:677). Kişilik ile değerlerin ilişkili olmasına rağmen değerler genellikle daha belirgin ve davranışsal eğilimlerden çok inanç sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bazı inançlar veya değerler bir bireyin kişiliği hakkında çok fazla şey söylememekte ve her zaman değerler ile tutarlı eylemler sergilenmeyebilmektedir (Robbins ve Judge, 2015). Aynı zamanda değerler, kişilik özelliklerine göre daha esnek bir yapıdadır. Bütün bu farklılıklara rağmen yine de kişilik özellikleri ve değerler kavramları arasında uygulamada ayırım yapmak zordur (Parks ve Guay, 2009:678).

Literatüre bakıldığında kişilik özellikleri ve değer kavramlarının birey ve örgüt açısından çok kıymetli iki kavram olduğu görülmektedir. Bu terimler arasında kavramsal olarak benzerlik ve farklılıkların olduğu söylenmiş; fakat Türkiye’de kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasındaki ilişki yeteri kadar somut olarak ortaya konmamıştır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada “İstanbul ili, Avcılar ilçesinde, devlet ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasında ilişki var mıdır?” sorusunun cevabı aranmıştır. Araştırmanın alt problemleri ise aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Alt Problemler

İstanbul ili, Avcılar ilçesinde, devlet ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri nelerdir ve nasıldır?

İstanbul ili, Avcılar ilçesinde, devlet ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasındaki ilişki anlamlı mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modellerinden korelasyonel (ilişkisel) tarama türüne uygun olacak şekilde tasarlanmıştır. Araştırmada ortaokullarda çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2004).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2017–2018 eğitim-öğretim yılında, İstanbul İli, Avcılar İlçesi’nde devlet ortaokulları bünyesinde görev yapan öğretmenlerden meydana gelmektedir. Avcılarda 18 ortaokul ve 873 öğretmen bulunmaktadır. Bu evren içinden basit seçkisiz olarak (random) küme örnekleme modeli uygulanmıştır. Her okul bir küme olarak değerlendirilmiştir. Her kümenin evrende ya da alt evrende seçilme şansı eşittir (Karasar, 2004:114-115). Bu bilgiler ışığında evrende bulunan 18 ortaokuldan oransız küme örnekleme yolu ile 13 ortaokul ve 296 öğretmen alınarak örneklem grubu oluşturulmuştur. Örneklemi oluşturan okulların %72’sine ve örneklem grubundaki öğretmenlerin %34’üne ulaşılmıştır.

Tablo 1: Ortaokul Öğretmenlerinin Demografik Yapısına İlişkin Betimleyici Değerler

Değişken	Gruplar	f	%	Değişken	Gruplar	f	%
Yaş	21-30	129	43.6	Cinsiyet	Kadın	192	64.9
	31-40	128	43.2		Erkek	104	35.1
	41-50	27	9.1		Toplam	296	100.0
	51+	12	4.1	Medeni Durum	Evli	188	63.5
	Toplam	296	100.0		Bekar	108	36.5
Mesleki Kıdem	1-5	118	39.9		Toplam	296	100.0
	6-15	133	44.9	Branş	Sözel	154	52.0
	16-25	35	11.8		Sayısal	79	26.7
	26+	10	3.4		Diğerleri	63	21.3
	Toplam	296	100.0		Toplam	296	100.0
Çalıştığı Okuldaki Mesleki Kıdem	1-5	259	87.5	Eğitim Durumu	Lisans	273	92.2
	6-15	28	9.5		Yüksek lisans	23	7.8
	16-25	5	1.7		Toplam	296	100.0
	26+	4	1.4	Görev	Öğretmen	274	92.6
	Toplam	296	100.0		Yönetici	22	7.4
					Toplam	296	100.0

Tablo 1’de örneklemi oluşturan öğretmen grubuna ait demografik bilgilerin frekans ve yüzde değerleri sunulmuştur. Buna göre örneklem grubundaki öğretmenlerin 192’si (%64.9) kadın, 104’ü (%35.1) erkek ve 188’i (%63.5) evli, 108’i (%36.5) bekarıdır. Örneklem grubundakilerin 274’ü (%92.6) öğretmen ve 22’si (%7.8) yönetici görevindedir. Araştırmanın örneklemindeki öğretmenlerden 273’ü (%92.2) lisans ve 23’ü (%7.8) ise yüksek lisans eğitimine sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, verileri elde etmek amacıyla 3 bölümden oluşturulan veri toplama araçları kullanılmıştır. Demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş kişisel bilgi formu, kişilik özelliklerini belirlemek için “ACL (Sıfat Tarama Listesi)” ölçeği ve değer tercihlerini belirlemek amacıyla “Schwartz Değerler Tercihi” ölçeği yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında bilgi toplama amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek, ortaokul öğretmenlerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem, çalıştığı okuldaki mesleki kıdem, branş, eğitim durumu ve görev olarak demografik ve mesleki özelliklerini tespit etmeye yönelik 8 sorudan meydana gelmektedir.

ACL (Sıfat Tarama Listesi)

Araştırmanın sürekli değişkenlerinden biri kişilik özellikleridir. Öğretmenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde Gough ve Heilbrun tarafından 1952’de geliştirilen Adjective Check List (Sıfat Tarama Listesi) kullanılmıştır. ACL ölçeği, Savran tarafından 1992’de Türkçe’ye uyarlanmış, geçerlik, güvenirlik ve norm çalışmaları yapılmış ve en son hali 1993 versiyonudur. Test 300 sıfattan, 6 temel alt ölçekten ve 24 özel kişilik özelliğinden oluşmaktadır. Testte yer alan 24 özel kişilik özelliği; başarı, başatlık, sebat, düzen, duyguları anlama, şefkat, yakınlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, ilgi görme, kendini suçlama, uyarlık, danışmaya hazır oluş, oto kontrol, özgüven, kişisel uyum, ideal benlik, yaratıcılık, askeri liderlik, erkeksi özellikler ve kadınsı özellikler olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, 300 sıfat içerisinde istedikleri sayıda kendilerini tanımladığını düşündükleri sıfatları işaretleyebilmektedir. ACL (Sıfat Tarama Listesi), test- tekrar test yapılarak elde edilmiş ve elde edilen t ilişki katsayısı bütün alt testler için istatistiksel açıdan anlamlı çıkmıştır. Alt testlerin ortalama ilişki değeri 0.78’dir. 300 kişilik çeşitli meslek gruplarından oluşan bir örneklem ile iç tutarlılık çalışması yapılmış ve güvenirlik katsayısı ortalamaları 0.93 bulunmuştur. Bu sonucun ardından testteki her bir sıfat için çeşitli madde analizleri yapılmış ve bazı maddelerin işlevliklerinin

olmadıkları görülmüştür. Daha sonra testte gerekli değişikliklerin yapılması ile oluşturulan ikinci bir çalışma ile testteki tüm sıfatların işlerlikte olduğu tespit edilmiştir (Savran ve Balci, 2018).

Schwartz Değerler Tercihi

Araştırmanın sürekli değişkenlerinden diğeri değer tercihidir. Öğretmenlerin değer tercihlerinin belirlenmesinde Prof. Shalom Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen “Schwartz Değerler Tercihi” ölçeği kullanılmıştır. Schwartz Değerler Tercihi ölçeği 57 maddeden ve 10 değer tipinden oluşmaktadır. Bu değer tipleri güç, başarı, hazcılık, uyarılma, özyönelim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, ölçekte verilen her bir tarifi okuyacak ve o tariftaki kişinin kendisine ne kadar benzeyip benzemediğine göre 1 (bana hiç benzemiyor), 2 (bana benzemiyor), 3 (bana çok az benziyor), 4 (bana az benziyor), 5 (bana benziyor) ve 6 (bana çok benziyor) olarak altılı derecelendirmede nereye denk geldiğini işaretlemektedir. Araştırmada her bir değerın aritmetik ortalaması sonucu, öğretmenlerin hayatlarını yönlendirme konusunda en fazla önem verdikleri değerler ortaya konmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler, “Kişisel Bilgi Formu”, “ACL Sıfat Tarama Listesi” ve “Schwartz Değerler Tercihi” ölçeklerinin birleştirilmesiyle elde edilmiştir. Ölçek, 2017–2018 Eğitim Öğretim yılında İstanbul İli, Avcılar İlçesi’nde bulunan devlet ortaokullarında görev yapan 450 öğretmene uygulanmıştır. 365 adedi geri dönmüş, 69’u eksik veya boş olduğundan analiz dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 296’sıyla veriler elde edilerek analizler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin çözümü ve yorumlanması

İstatistiksel çözümlemelere geçmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış ardından öğretmenlere uygulanan Schwartz Değerler Tercihi ölçeği ve ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği bilgisayar ortamında puanlanmıştır. Daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Örneklem içerisinde Bir Örneklem Kolmogorov Smirnov analizi ile Tablo 3.5.1’de görüldüğü üzere normallik denetlenmiş, dağılımların özelliklerine göre alternatif parametrik ve parametrik olmayan analiz teknikleri uygulanmıştır.

Tablo 2. ACL (Sıfat Tarama Listesi) ev Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin Alt Boyutlar İçin Normallik Analizi Sonuçları

Kişilik Özellikleri		ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği							
Alt Boyutlar		Başarıma	Bağatlık	Sebat	Düzen	Duyguları Anlama	Şefkat	Yakınlık	Karşı Cinsle İlişki
		N	Normal	ss	N	Normal	ss	N	Normal
N		269	269	269	269	269	269	269	269
Normal	$\bar{x}$	49.93	50.75	50.66	51.24	50.92	53.96	49.91	47.87
Parametreler	ss	10.51	9.95	10.51	10.10	9.79	10.29	10.47	10.12
K.-Smimov Z		.69	1.43	1.33	.95	1.07	1.31	.98	1.13
p		.721	.033	.057	.332	.204	.066	.298	.159

Kişilik Özellikleri		ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği							
Alt Boyutlar		Güsteriş	Bağımsızlık	Saldırganlık	Değişiklik	İliş Görme	Kendini Suçlama	Uyarılık	Danışmaya Hazır Olup
		N	Normal	ss	N	Normal	ss	N	Normal
N		269	269	269	269	269	269	269	269
Normal	$\bar{x}$	49.63	46.81	49.13	49.77	47.21	51.48	52.92	50.25
Parametreler	ss	8.94	9.81	9.23	9.85	10.45	10.58	9.96	11.06
K.-Smimov Z		1.02	1.37	.91	1.52	1.28	1.00	.99	1.04
p		.249	.048	.385	.020	.075	.272	.278	.226

Kişilik Özellikleri		ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği							
Alt Boyutlar		Oto Kontrol	Özgüven	Kişisel Uyum	İdeal Benlik	Yaratıcılık	Askeri Liderlik	Erkekçi Özellik	Kadınçı Özellik
N		269	269	269	269	269	269	269	269
Normal	$\bar{x}$	50.29	48.85	49.04	51.31	50.11	49.32	45.66	49.11
Parametreler	ss	9.11	9.79	9.41	10.53	10.49	8.42	10.72	13.45
K-Smirnov Z		1.26	.97	.90	1.34	1.13	1.17	1.25	.89
p		.084	.303	.396	.056	.155	.131	.089	.410

Değerler		Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği				
Alt Boyutlar		Özyönelim	Uyarılma	Hazcılık	Başarı	Güç
N		269	269	269	269	269
Normal	$\bar{x}$	13.80	14.98	15.24	21.52	31.95
Parametreler	ss	2.69	2.42	2.06	5.88	3.49
K-Smirnov Z		2.68	2.17	2.33	2.82	1.05
p		.000	.000	.000	.000	.221

Değerler		Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği				
Alt Boyutlar		Güvenlik	Uyum	Geleneksellik	Yardımseverlik	Evrensellik
N		269	269	269	269	269
Normal	$\bar{x}$	29.16	27.89	32.55	47.97	13.80
Parametreler	ss	4.14	4.82	3.31	4.84	2.69
K-Smirnov Z		2.50	2.30	2.20	2.55	1.85
p		.000	.000	.000	.000	.002

Tablo 2’de sunulduğu gibi, ACL (Sıfat Tarama Listesi) ve Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği alt boyut puanlarının normal dağılımdan olan farklılığının anlamlılığını belirlemek amacıyla bir örneklem Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. İşlemin ardından dağılımın başatlık ($z=1.43$; $p<.05$) bağımsızlık ($z=1.37$; $p<.05$) ve değişiklik ($z=1.52$; $p<.05$), özyönelim ($z=2.68$; $p<.001$), uyarılma ($z=2.17$; $p<.001$), hazcılık ($z=2.33$; $p<.001$) ve başarı ($z=2.82$; $p<.001$), güvenlik ($z=2.50$; $p<.001$), uyum ($z=2.30$; $p<.001$), geleneksellik ($z=2.20$; $p<.001$), yardımseverlik ($z=2.55$; $p<.001$) ve evrensellik ($z=1.85$; $p<.01$) alt boyutu için normal standart dağılımdan farkı manidar bulunurken başarma ($z=.69$; $p>.05$), sebat ($z=1.33$; $p>.05$), düzen ($z=.95$; $p>.05$), duyguları anlama ($z=1.07$; $p>.05$), şefkat ($z=1.31$; $p>.05$), yakınlık ($z=.98$; $p>.05$) ve karşı cinsle ilişki ($z=1.13$; $p>.05$), gösteriş ($z=1.02$; $p>.05$), saldırganlık ($z=.91$; $p>.05$), ilgi görme ($z=1.28$; $p>.05$), kendini suçlama ($z=1.00$; $p>.05$), uyarılık ($z=.99$; $p>.05$), danışmaya hazır oluş ($z=1.04$; $p>.05$), oto kontrol ($z=1.26$; $p>.05$), özgüven ($z=.97$; $p>.05$), kişisel uyum ($z=.90$; $p>.05$), ideal benlik ($z=.56$; $p>.05$), yaratıcılık ($z=1.13$; $p>.05$), askeri liderlik ($z=1.17$; $p>.05$), erkeksi özellik ($z=1.25$; $p>.05$) ve kadınsı özellik ($z=.89$; $p>.05$), güç ($z=1.05$; $p>.05$) alt boyutlarından elde edilen puanların normal dağılımdan farklılığı anlamlı bulunmamıştır. Normallik denetiminin ardından; örneklem grubunun kişilik özellikleri ile değer tercihlerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla da Spearman Sıra Farkları Korelasyon işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemlerin ardından veriler bilgisayar programıyla analiz edilmiş, manidarlıklar en az $p<.05$ düzeyinde incelenmiş, diğer manidarlık düzeyleri (.01 ve .001) ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın hipotezlerine uygun biçimde tablolar şeklinde verilmiştir.

Bulgular

Tablo 3. ACL (Sıfat Tarama Listesi) ve Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Betimsel Değerler

Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss	Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Başarma	296	49.93	10.51	Özyönelim	296	30.56	3.50
Başatlık	296	50.75	9.95	Uyarılma	296	13.80	2.69
Sebat	296	50.66	10.51	Hazcılık	296	14.98	2.42
Düzen	296	51.24	10.10	Başarı	296	15.24	2.06
Duyguları Anlama	296	50.92	9.79	Güç	296	21.52	5.88
Şefkat	296	53.96	10.29	Güvenlik	296	31.95	3.49
Yakınlık	296	49.91	10.47	Uyum	296	29.16	4.14
Karşı Cinsle İlişki	296	47.87	10.12	Geleneksellik	296	27.89	4.82
Gösteriş	296	49.63	8.94	Yardımseverlik	296	32.55	3.31
Bağımsızlık	296	46.81	9.81	Evrensellik	296	47.97	4.84
Saldırganlık	296	49.13	9.23				
Değişiklik	296	49.77	9.85				
İlgi Görme	296	47.21	10.45				
Kendini Suçlama	296	51.48	10.58				
Uyarılık	296	52.92	9.96				
Danışmaya Hazır Oluş	296	50.25	11.06				
Oto Kontrol	296	50.29	9.12				
Özgüven	296	48.85	9.79				
Kişisel Uyum	296	49.04	9.41				
İdeal Benlik	296	51.31	10.53				
Yaratıcılık	296	50.11	10.49				
Askeri Liderlik	296	49.32	8.42				
Erkeksi Özellikler	296	45.66	10.72				
Kadınsı Özellikler	296	49.11	13.45				

ACL başarma $\bar{x}$ = 49.93, ss=10.51; başatlık $\bar{x}$ = 50.75, ss=9.95; sebat $\bar{x}$ = 50.66, ss=10.51; düzen $\bar{x}$ = 51.24, ss=10.10; duyguları anlama $\bar{x}$ = 50.92, ss=9.79; şefkat $\bar{x}$ = 53.96, ss=10.29; yakınlık $\bar{x}$ = 49.91, ss=10.47; karşı cinsle ilişki $\bar{x}$ = 47.87, ss=10.12; gösteriş $\bar{x}$ = 49.63, ss=8.94; bağımsızlık $\bar{x}$ = 46.81, ss=9.81; saldırganlık $\bar{x}$ = 49.13, ss=9.23; değişiklik $\bar{x}$ = 49.77, ss=9.85; ilgi görme $\bar{x}$ = 47.21, ss=10.45; kendini suçlama $\bar{x}$ = 51.48, ss=10.58; uyarılık $\bar{x}$ = 52.92, ss=9.96; danışmaya hazır oluş $\bar{x}$ = 50.25, ss=11.06; oto kontrol $\bar{x}$ = 50.29, ss=9.12; özgüven $\bar{x}$ = 48.85, ss=9.79; kişisel uyum $\bar{x}$ = 49.04, ss=9.41; ideal benlik $\bar{x}$ = 51.31, ss=10.53; yaratıcılık $\bar{x}$ = 50.11, ss=10.49; askeri liderlik $\bar{x}$ = 49.32, ss=8.42; erkeksi özellikler $\bar{x}$ = 45.66, ss=10.72; kadınsı özellikler için de $\bar{x}$ = 49.11, ss=13.45 olarak hesaplanmıştır. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği özyönelim $\bar{x}$ = 30.56, ss=3.50; uyarılma $\bar{x}$ = 13.80, ss=2.70; hazcılık $\bar{x}$ = 14.98, ss=2.42; başarı $\bar{x}$ = 15.24, ss=2.06; güç $\bar{x}$ = 21.52, ss=5.88; güvenlik $\bar{x}$ = 31.95, ss=3.49; uyum $\bar{x}$ = 29.16, ss=4.14; geleneksellik $\bar{x}$ = 27.89, ss=4.82; yardımseverlik $\bar{x}$ = 32.55, ss=3.31; evrensellik $\bar{x}$ = 47.97, ss=4.84 olarak hesaplanmıştır.

Örneklem Grubunun ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği ile Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Arasındaki İlişkilere Yönelik Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde örneklem grubundaki öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihlerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon işlemi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Özyönelim ve Uyarılma Alt Boyutları ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Özyönelim Alt Boyutu			ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Uyarılma Alt Boyutu		
	N	r	p		N	r	p
Başarma	296	.177	.002	Başarma	296	.253	.000
Başatlık	296	.245	.000	Başatlık	296	.253	.000
Sebat	296	-.024	.000	Sebat	296	.018	.763
Düzen	296	-.033	.576	Düzen	296	-.056	.335
Duyguları Anlama	296	.012	.835	Duyguları Anlama	296	-.073	.208
Şefkat	296	-.003	.958	Şefkat	296	-.019	.746
Yakınlık	296	.084	.150	Yakınlık	296	.051	.386
Karşı Cinsle İlişki	296	.158	.006	Karşı Cinsle İlişki	296	.183	.002
Gösteriş	296	.225	.000	Gösteriş	296	.274	.000
Bağımsızlık	296	.321	.000	Bağımsızlık	296	.271	.000
Saldırganlık	296	.223	.000	Saldırganlık	296	.235	.000
Değişiklik	296	.218	.000	Değişiklik	296	.237	.000
İlgi Görme	296	-.205	.000	İlgi Görme	296	-.158	.007
Kendini Suçlama	296	-.316	.000	Kendini Suçlama	296	-.355	.000
Uyarılık	296	-.296	.000	Uyarılık	296	-.383	.000
Danışmaya Hazır Oluş	296	-.155	.008	Danışmaya Hazır Oluş	296	-.151	.009
Oto Kontrol	296	-.195	.001	Oto Kontrol	296	-.269	.000
Özgüven	296	.238	.000	Özgüven	296	.281	.000
Kişisel Uyum	296	.055	.346	Kişisel Uyum	296	-.038	.516
İdeal Benlik	296	.181	.002	İdeal Benlik	296	.218	.000
Yaratıcılık	296	.283	.000	Yaratıcılık	296	.317	.000
Askeri Liderlik	296	.084	.148	Askeri Liderlik	296	.063	.284
Erkeksi Özellikler	296	.191	.001	Erkeksi Özellikler	296	.171	.003
Kadımsı Özellikler	296	-.001	.980	Kadımsı Özellikler	296	-.093	.109

Tablo 4'te görüldüğü üzere Schwartz Değerler Tercihi ölçeği Özyönelim alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) puanları arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler ölçeği özyönelim alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği başarma ($r=.177$; $p<.01$), başatlık ($r=.245$; $p<.001$), karşı cinsle ilişki ($r=.158$; $p<.01$), gösteriş ($r=.225$; $p<.001$), bağımsızlık ($r=.321$; $p<.001$), saldırganlık ($r=.223$; $p<.001$), değişiklik ($r=.218$; $p<.001$), özgüven ($r=.238$; $p<.001$), ideal benlik ($r=.181$; $p<.01$), yaratıcılık ($r=.283$; $p<.001$) ve erkeksi özellik alt boyutu ($r=.191$; $p<.01$) arasında pozitif yönde; sebat ($r=-.027$; $p<.001$), ilgi görme ($r=-.205$; $p<.001$), kendini suçlama ($r=-.316$; $p<.001$), uyarılık ($r=-.296$; $p<.001$), danışmaya hazır oluş ($r=-.155$; $p<.01$) ve oto kontrol alt boyutu ($r=-.195$; $p<.01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Öte yandan Schwartz Değerler Tercihi ölçeği Uyarılma alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği başarma ($r=.253$; $p<.001$), başatlık ($r=.253$; $p<.001$), karşı cinsle ilişki ($r=.183$; $p<.01$), gösteriş ($r=.274$; $p<.001$), bağımsızlık ($r=.271$; $p<.001$), saldırganlık ($r=.235$; $p<.001$), değişiklik ($r=.237$; $p<.001$), özgüven ($r=.281$; $p<.001$), ideal benlik ($r=.218$; $p<.001$), yaratıcılık ($r=.317$; $p<.001$) ve erkeksi özellik alt boyutu ($r=.171$; $p<.01$) arasında pozitif yönde; ilgi görme ($r=-.158$; $p<.01$), kendini suçlama ($r=-.355$; $p<.001$), uyarılık ($r=-.383$; $p<.001$), danışmaya hazır oluş ($r=-.151$; $p<.01$) ve oto kontrol alt boyutu ($r=-.269$; $p<.001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Hazcılık ve Başarı Alt Boyutları ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Hazcılık Alt Boyutu			ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Başarı Alt Boyutu		
	N	r	p		N	r	p
Başarma	296	.112	.055	Başarma	296	.217	.000
Başatlık	296	.176	.002	Başatlık	296	.066	.257
Sebat	296	-.118	.042	Sebat	296	.093	.110
Düzen	296	-.206	.000	Düzen	296	.016	.790
Duyguları Anlama	296	-.082	.160	Duyguları Anlama	296	-.042	.467
Şefkat	296	.103	.078	Şefkat	296	-.019	.739
Yakınlık	296	.105	.072	Yakınlık	296	-.006	.924
Karşı Cinsle İlişki	296	.357	.000	Karşı Cinsle İlişki	296	.077	.118
Gösteriş	296	.295	.000	Gösteriş	296	.020	.726
Bağımsızlık	296	.191	.001	Bağımsızlık	296	.030	.610
Saldırganlık	296	.229	.000	Saldırganlık	296	.136	.019
Değişiklik	296	.370	.000	Değişiklik	296	-.001	.984
İlgi Görme	296	.062	.289	İlgi Görme	296	.095	.104
Kendini Suçlama	296	-.118	.042	Kendini Suçlama	296	-.065	.263
Uyarlık	296	-.156	.007	Uyarlık	296	-.045	.440
Danışmaya Hazır Oluş	296	-.260	.000	Danışmaya Hazır Oluş	296	-.046	.432
Oto Kontrol	296	-.214	.000	Oto Kontrol	296	-.073	.213
Özgüven	296	.192	.001	Özgüven	296	.101	.081
Kişisel Uyum	296	-.058	.319	Kişisel Uyum	296	-.062	.286
İdeal Benlik	296	.047	.420	İdeal Benlik	296	.049	.405
Yaratıcılık	296	.184	.001	Yaratıcılık	296	.093	.111
Askeri Liderlik	296	-.002	.978	Askeri Liderlik	296	.026	.655
Erkekse Özellikler	296	.064	.271	Erkekse Özellikler	296	.072	.214
Kadınsı Özellikler	296	.204	.000	Kadınsı Özellikler	296	.081	.165

Tablo 5'te gösterildiği gibi Schwartz Değerler Tercihi ölçeği hazcılık alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) puanları arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler Tercihi ölçeği hazcılık alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği başatlık ($r=.176$; $p<.01$), karşı cinsle ilişki ($r=.357$; $p<.001$), gösteriş ($r=.295$; $p<.001$), bağımsızlık ($r=.191$; $p<.01$), saldırganlık ($r=.229$; $p<.001$), değişiklik ($r=.270$; $p<.001$), özgüven ($r=.192$; $p<.01$), yaratıcılık ($r=.184$; $p<.01$) ve kadınsı özellik alt boyutu ($r=.204$; $p<.001$) arasında pozitif yönde; sebat alt boyutu ($r=-.118$; $p<.05$), düzen ($r=-.206$; $p<.001$), kendini suçlama ($r=-.118$; $p<.05$), uyarlık ($r=-.156$; $p<.01$), danışmaya hazır oluş ($r=-.260$; $p<.001$) ve oto kontrol alt boyutu ($r=-.214$; $p<.001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Öte yandan Schwartz Değerler Tercihi ölçeği başarı alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) puanları arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler Tercihi ölçeği başarı alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği başarma alt boyutu ($r=.217$; $p<.001$) ve saldırganlık alt boyutu ($r=.136$; $p<.05$) arasında pozitif yönlü anlamlılık belirlenmiştir.

Tablo 4.2.3. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Güç ve Güvenlik Alt Boyutları ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Güç Alt Boyutu			ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Güvenlik Alt Boyutu		
	N	r	p		N	r	p
Başarma	296	.079	.175	Başarma	296	.070	.233
Başatlık	296	.035	.548	Başatlık	296	.041	.477
Sebat	296	-.050	.389	Sebat	296	-.014	.806
Düzen	296	.005	.928	Düzen	296	.001	.990
Duyguları Anlama	296	-.101	.083	Duyguları Anlama	296	.038	.519
Şefkat	296	-.097	.096	Şefkat	296	.051	.382
Yakınlık	296	-.098	.091	Yakınlık	296	-.008	.896
Karşı Cinsle İlişki	296	.001	.981	Karşı Cinsle İlişki	296	.000	.997
Gösteriş	296	-.027	.638	Gösteriş	296	-.012	.834
Bağımsızlık	296	-.012	.834	Bağımsızlık	296	-.045	.441
Saldırganlık	296	.082	.160	Saldırganlık	296	.074	.203
Değişiklik	296	-.024	.675	Değişiklik	296	-.033	.575
İlgi Görme	296	.037	.522	İlgi Görme	296	.107	.066
Kendini Suçlama	296	-.116	.046	Kendini Suçlama	296	.040	.498
Uyarılık	296	-.085	.143	Uyarılık	296	.068	.243
Danışmaya Hazır Oluş	296	.023	.688	Danışmaya Hazır Oluş	296	-.021	.717
Oto Kontrol	296	-.079	.173	Oto Kontrol	296	.017	.774
Özgüven	296	-.008	.895	Özgüven	296	.018	.753
Kişisel Uyum	296	-.099	.088	Kişisel Uyum	296	-.009	.873
İdeal Benlik	296	.013	.828	İdeal Benlik	296	-.026	.661
Yaratıcılık	296	.017	.772	Yaratıcılık	296	-.037	.524
Askeri Liderlik	296	-.044	.454	Askeri Liderlik	296	.033	.570
Erkeksi Özellikler	296	.076	.192	Erkeksi Özellikler	296	.024	.678
Kadınsı Özellikler	296	-.109	.060	Kadınsı Özellikler	296	.149	.010

Tablo 4.2.3'te gösterildiği gibi Schwartz Değerler Tercihi ölçeği güç alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) puanları arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler Tercihi ölçeği güç alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği kendini suçlama alt boyutu ($r=-.116$; $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Öte yandan Schwartz Değerler Tercihi ölçeği güvenlik alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği kadınsı özellikler alt boyutu ($r=.149$; $p<.05$) arasında pozitif yönlü anlamlılık belirlenmiştir. Ölçeğin diğer puanları arasındaki korelasyonlar manidar bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 6. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Uyum ve Geleneksellik Alt Boyutları ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Uyum Alt Boyutu			ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercihi Ölçeği Geleneksellik Alt Boyutu		
	N	r	p		N	r	p
Başama	296	.039	.501	Başama	296	-.017	.765
Başatlık	296	-.078	.178	Başatlık	296	-.068	.241
Sebat	296	.083	.156	Sebat	296	.078	.181
Düzen	296	.102	.080	Düzen	296	.112	.055
Duyguları Anlama	296	.097	.097	Duyguları Anlama	296	.063	.282
Şefkat	296	.154	.008	Şefkat	296	.106	.069
Yakınlık	296	.085	.143	Yakınlık	296	-.033	.567
Karşı Cinsle İlişki	296	-.077	.185	Karşı Cinsle İlişki	296	-.118	.043
Gösteriş	296	-.204	.000	Gösteriş	296	-.222	.000
Bağımsızlık	296	-.171	.003	Bağımsızlık	296	-.229	.000
Saldırganlık	296	-.136	.020	Saldırganlık	296	-.075	.197
Değişiklik	296	-.104	.075	Değişiklik	296	-.290	.000
İlgi Görme	296	.177	.044	İlgi Görme	296	.100	.087
Kendini Suçlama	296	.129	.026	Kendini Suçlama	296	.083	.154
Uyarlık	296	.151	.009	Uyarlık	296	.142	.014
Danışmaya Hazır Oluş	296	-.045	.441	Danışmaya Hazır Oluş	296	-.084	.150
Oto Kontrol	296	.116	.047	Oto Kontrol	296	.109	.062
Özgüven	296	-.055	.344	Özgüven	296	-.061	.295
Kişisel Uyum	296	.081	.162	Kişisel Uyum	296	.039	.503
İdeal Benlik	296	.044	.450	İdeal Benlik	296	-.035	.544
Yaratıcılık	296	-.099	.089	Yaratıcılık	296	-.219	.000
Askeri Liderlik	296	.090	.124	Askeri Liderlik	296	.071	.221
Erkeksi Özellikler	296	-.033	.570	Erkeksi Özellikler	296	.024	.678
Kadımsı Özellikler	296	.106	.069	Kadımsı Özellikler	296	-.066	.257

Tablo 6’da gösterildiği gibi, Schwartz Değerler Tercihi ölçeği uyum alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) puanları arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler Tercihi ölçeği uyum alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği şefkat ($r=.154$; $p<.01$), ilgi görme ($r=.177$; $p<.05$), kendini suçlama ($r=.129$; $p<.05$), uyarlık ($r=.151$; $p<.01$) ve oto kontrol alt boyutu ($r=.116$; $p<.05$) arasında pozitif yönde; gösteriş ($r=-.204$; $p<.001$), bağımsızlık ($r=-.171$; $p<.01$) ve saldırganlık alt boyutu ($r=-.136$; $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Öte yandan Schwartz Değerler Tercihi ölçeği geleneksellik alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği uyarlık alt boyutu ($r=.142$; $p<.05$) arasında pozitif yönde; karşı cinsle ilişki ($r=-.118$; $p<.05$), gösteriş ($r=-.222$; $p<.001$), bağımsızlık ($r=-.229$; $p<.001$), değişiklik ($r=-.290$; $p<.001$) ve yaratıcılık ($r=-.219$; $p<.001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Schwartz Değerler Tercih Ölçeği Yardımseverlik ve Evrensellik Alt Boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercih Ölçeği Yardımseverlik Alt Boyutu			ACL (Sıfat Tarama Listesi) Ölçeği Boyutları	Schwartz Değerler Tercih Ölçeği Evrensellik Alt Boyutu		
	N	r	p		N	r	p
Başarma	296	.045	.445	Başarma	296	.073	.209
Başatlık	296	.091	.119	Başatlık	296	.080	.171
Sebat	296	.033	.566	Sebat	296	.012	.832
Düzen	296	.032	.588	Düzen	296	-.001	.989
Duyguları Anlama	296	.028	.627	Duyguları Anlama	296	.059	.311
Şefkat	296	.160	.006	Şefkat	296	.117	.044
Yakınlık	296	.097	.094	Yakınlık	296	.117	.044
Karşı Cinsle İlişki	296	.066	.254	Karşı Cinsle İlişki	296	.108	.064
Gösteriş	296	.045	.439	Gösteriş	296	.100	.087
Bağımsızlık	296	-.056	.338	Bağımsızlık	296	.106	.070
Saldırganlık	296	.043	.462	Saldırganlık	296	.043	.459
Değişiklik	296	.001	.986	Değişiklik	296	.165	.004
İlgi Görme	296	.021	.725	İlgi Görme	296	-.043	.461
Kendini Suçlama	296	-.022	.703	Kendini Suçlama	296	-.075	.200
Uyarılık	296	.095	.102	Uyarılık	296	-.131	.025
Danışmaya Hazır Oluş	296	-.101	.082	Danışmaya Hazır Oluş	296	-.146	.012
Oto Kontrol	296	.027	.638	Oto Kontrol	296	-.019	.740
Özgüven	296	.049	.406	Özgüven	296	.083	.156
Kişisel Uyum	296	.101	.083	Kişisel Uyum	296	.016	.790
İdeal Benlik	296	.008	.887	İdeal Benlik	296	.194	.001
Yaratıcılık	296	-.060	.303	Yaratıcılık	296	.171	.003
Askeri Liderlik	296	.040	.489	Askeri Liderlik	296	.043	.460
Erkeksi Özellikler	296	.041	.478	Erkeksi Özellikler	296	.081	.164
Kadınısı Özellikler	296	.154	.008	Kadınısı Özellikler	296	.023	.700

Tablo 7’de gösterildiği gibi, Schwartz Değerler Tercih ölçeği yardımseverlik alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin tespiti için yapılan Spearman analizi ardından Schwartz Değerler Tercih ölçeği yardımseverlik alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği şefkat alt boyutu ($r=.160$; $p<.01$) ve kadınısı özellikler ($r=.154$; $p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlılık belirlenmiştir. Öte yandan Schwartz Değerler Tercih ölçeği evrensellik alt boyutu ile ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeği şefkat ($r=.117$; $p<.05$), yakınlık ($r=.117$; $p<.05$), değişiklik ($r=.165$; $p<.01$), ideal benlik ($r=.194$; $p<.01$) ve yaratıcılık ($r=.171$; $p<.01$) arasında pozitif yönde; uyarılık ($r=-.131$; $p<.05$) ve danışmaya hazır oluş alt boyutu ($r=-.146$; $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Ölçeğin diğer puanları arasındaki korelasyonlar manidar bulunmamıştır ($p>.05$).

Sonuç ve Tartışma

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan ortaokul öğretmenlerinden elde edilen bulgulara göre ACL (Sıfat Tarama Listesi) ölçeğinden en çok alınan puandan en az puan alınan kişilik özellikleri şu şekildedir: Şefkat, uyarılık, kendini suçlama, ideal benlik, düzen, duyguları anlama, başatlık, sebat, oto kontrol, danışmaya hazır oluş, yaratıcılık, başarma, yakınlık, değişiklik, gösteriş, askeri liderlik, saldırganlık, kadınısı özellik, kişisel uyum, özgüven, karşı cinsle ilişki, ilgi görme, bağımsızlık ve erkeksi özellik. Buradan örneklemini oluşturan ortaokul öğretmenlerinin paylaşımcı, anlayışlı, sıcakkanlı, geleneksel değerlere önem veren, koruyucu, kendini suçlu hissetmeye meyilli, hassas, içedönük, kaygılı, ilgi alanı geniş, üretken, güvenilir, sorumluluk sahibi, geleneksel değerleri yaşatan, nesnel ve akılcı kişilik özelliklerine sahip olduğu görülmektedir (Savran, 1993).

Aygün (2014) yöneticilerin; Erdoğan (2006) eğitim yöneticilerinin; Vural (2007), ilköğretim okulu öğretmenlerinin; Akçadağ (2008), okul öncesi öğretmenlerinin; Komitoğlu (2009) sınıf öğretmenlerinin kişilik özelliklerinden en yüksek puan alınan ilk beş kişilik özelliğine bakıldığında sıralamada değişiklik olması ve bu araştırma sonuçlarındaki herhangi ilk beşe karşılık gelmesine göre benzer sonuçlar gösterdiği söylenebilir. Kişilik özelliklerinin araştırmalara göre farklı sıralamalara sahip olması, örneklem gruplarının farklılaşmasına bağlanabilir.

2. Örneklemi oluşturan ortaokul öğretmenlerine uygulanan Schwartz Değerler Tercihi ölçeğinden elde edilen bulgulara göre örneklem grubundaki öğretmenlerin en çok tercih ettiği değerlerden en az tercih edilen değerlere doğru sıralanışı; evrensellik, yardımseverlik, güvenlik, özyönelim, uyum, geleneksellik, güç, başarı, hazcılık ve uyarılma şeklindedir. Buradan örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin hoşgörü, eşitlik, doğayı koruma, sorumluluk, sadık olma, diğerlerinin refahını düşünme, sağlıklı olma, kişisel ve toplumsal tehlikelerden kaçınma değerlerini daha fazla tercih ettiği görülmektedir (Schwartz, 2017:666-668).

Yapıcıkardeşler (2007:196) ilköğretim okulu öğretmenlerinin; Uncu (2008) öğretmen ve eğitim yöneticilerinin; Onatır (2008), ortaöğretim öğretmenlerinin; Yıldız (2012) öğretmen adaylarının; Tanıt (2007) eğitim yöneticilerinin ve Soyyiğit (2013) sınıf öğretmenlerinin en çok tercih ettikleri değerlere göre -sıralamada değişiklik olması ve bu araştırma sonuçlarındaki herhangi ilk üçe karşılık gelmesine göre- bu araştırma sonuçları ile benzerlikler söz konusudur.

3. Araştırmanın örneklemi oluşturan öğretmenlerin özyönelim değeri ile başarıma, başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, ideal benlik, yaratıcılık, erkeksi özellik ve özgüven kişilik özellikleri arasında pozitif; sebat, ilgi görme, kendini suçlama, uyarlık, danışmaya hazır oluş ve oto kontrol kişilik özellikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Özyönelim değeri; bağımsız düşünce, eylem seçme, yaratma, keşfetme gibi özellikleri içermektedir (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: başarıma kişilik özelliğine sahip olmak dikkatli çalışma, üretken, nesnel ve akılcı bireyleri; başatlık kişilik özelliği bütün kararlarını bireysel olarak alan, güçlü iradeye sahip, zorluklar karşısında yılmayan; karşı cinsle ilişki kişilik özellikleri hayali oyunlar kurmakta becerikli olan bireyleri; başkalarından bağımsız hareket edebilen, eleştirici ve şüpheli ve sağlam iradeli bireyler bağımsızlık kişilik özelliğine sahip bireyleri; saldırganlık kişilik özelliği mücadeleci, çoğu zaman kontrol altına alınması zor olan bireyleri; değişiklik kişilik özelliği hayal dünyası geniş, kavrayışı ve soyut düşünme gücü gelişmiş bireyleri; özgüven kişilik özelliğini hedeflerine ulaşmada yeteneklerine güvenen bireyleri; ideal benlik kişilik özelliği ilgi alanı geniş, üretken, kendine özgü bir yaşam felsefesine sahip bireyleri; yaratıcılık kişilik özelliği bilişsel yetenek ve fikirlerde akıcılık gibi entelektüel özellikleri belirgin bireyleri; erkeksi özellik kişilik özelliği akılcı ve nesnel düşünen bireyleri ifade etmektedir. Negatif yönde ise: ilgi görme kişilik özelliği özerkliğine önem veren, nesnel ve akılcı düşünen bireyleri; uyarlık kişilik özelliği bireyin özerkliğine ve bağımsızlığına önem veren bireyleri; oto kontrol kişilik özelliği kolay etki altında kalmayan, üzerinde baskı kurulmasından hoşlanmayan bireyleri ifade etmektedir (Savran, 1993). Aynı zamanda Gümüş'ün (2009) yaptığı araştırmada özyönelim değeri ile açıklık kişilik özelliği arasında olumlu ilişkiler saptaması; Yıldız'ın (2012) da deneyime açıklık kişilik özelliği ile özyönelim değeri arasında ve yumuşak başlılık kişilik özelliği ile özyönelim değer arasında ilişki tespit etmesi araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Uyan'ın (2002) çalışmasında bağımsızlık değeri ile başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, özgüven, yaratıcılık, erkeksi özellikler kişilik özellikleriyle pozitif; sebat, kendini suçlama, uyarlık ve oto kontrol kişilik özellikleriyle negatif yönlü; yaratıcılık değeri ile başarıma, başatlık, gösteriş, özgüven, bağımsızlık, saldırganlık, ideal benlik, erkeksi özellik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında pozitif; ilgi görme, kendini suçlama ve uyarlık kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişki bulması bu araştırma sonuçlarına paralellik göstermektedir.

4. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin uyarılma değeri ile başarıma, başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, özgüven, değişiklik, ideal benlik, erkeksi özellik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında pozitif; ilgi görme, kendini suçlama, uyarlık, danışmaya hazır oluş ve oto kontrol kişilik özellikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Uyarılma değeri; heyecan, yenilik ve hayata meydan okuma gibi özellikleri içermektedir (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: başarıma kişilik özelliği harekete geçmekte geç kalmaya tahammülü olmayan bireyleri; başatlık kişilik özelliği hedeflerine ulaşmada önüne konulan engelleri aşmada sınırları zorlayan bireyleri; karşı cinsle ilişki kişilik özelliği yaşama şevkle sarılan, hızlı bir bireysel tempoda olan bireyleri; gösteriş ve bağımsızlık kişilik özellikleri bireysel temposu hızlı olan bireyleri; saldırganlık kişilik özelliği kararlı ve atak davranan, mücadeleci olan bireyleri; değişiklik kişilik özelliği tutum ve davranışları değişken, sınırları zorlayıp aşmaya meyilli olan ve yaşamdan olabildiğince zevk almaya çalışan bireyleri; özgüven kişilik özelliği atılımcı bireyleri; ideal benlik kişilik özelliği kendine

özgü yaşam felsefesine sahip olan, üretken ve geniş bir ilgi alanına sahip olan bireyleri; yaratıcılık kişilik özelliği alışlagelmişin dışında fikirler üreten, çok zengin bir duygusal yaşantıya sahip olan, çevresindekilerce orijinal olarak tanınan ve gözü pek bireyleri; erkeksi kişilik özelliği sınırları zorlayan ve aşan, engellendiğinde ya da hayal kırıklığına uğradığında yılmadan hızla tekrar başlayan bireyleri tanımlamaktadır. Negatif yönde ise: ilgi görme kişilik özelliği üretken ve atak davranışlar sergileyen bireyleri; uyarlık kişilik özelliği mücadeleci, risk almayı seven, sınırları zorlayan ve aşan bireyleri; oto kontrol kişilik özelliği hızlı kişisel tempoya sahip olan ve sınırları zorlayan bireyleri tanımlamaktadır (Savran, 1993). Gümüş'ün (2009) yaptığı çalışmada uyarılma değeri ile dışadönüklük ve açıklık kişilik özellikleri arasında olumlu ilişki; Yıldız'ın (2012) araştırmasında saptadığı duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile uyarılma değeri arasındaki ilişki, deneyime açıklık kişilik özelliği ile uyarılma değeri arasında ilişki tespit edilmesi bu araştırma bulgularını desteklemektedir. Uyan (2002), yaptığı çalışmada yaşam stili değeri ile başatlık, gösteriş, karşı cinsle ilişki, bağımsızlık, değişiklik, saldırganlık, özgüven ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında pozitif; kendini suçlama ve uyarlık kişilik özellikleri arasında negatif ilişki tespit etmiştir. Bununla birlikte risk değeri ile başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, özgüven ve erkeksi özellikler kişilik özellikleri arasında pozitif; kendini suçlama, uyarlık ve oto kontrol kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Diğer bir tespit ise değişiklik değeri ile başatlık, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik ve yaratıcılık kişilik özellikleri ile pozitif; ilgi görme, kendini suçlama, uyarlık ve oto kontrol kişilik özellikleri ile negatif yönlü ilişkilerin olmasıdır. Bu bilgiler ışığında araştırma sonuçları ile paralellik söz konusudur.

5. Örneklemi oluşturan öğretmenlerin hazcılık değeri ile başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, özgüven, kadınsı özellik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında pozitif; sebat, düzen, kendini suçlama, uyarlık, danışmaya hazır oluş ve oto kontrol kişilik özellikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Hazcılık değeri kişisel zevk ve duygusal tatmin gibi özellikleri içeren bir değerdir (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: başatlık kişilik özelliği bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve başkalarıyla birlikte olmaya önemseyen, rekabetten ve kendini ortaya koymayı gerektiren durumlardan hoşlanan bireylerde; karşı cinsle ilişki kişilik özelliği duygusal doyum sağlamaya çabalayan, başka bireylerle birlikte olmaktan zevk alan, karşı cinsle arkadaşlıktan hoşlanan bireylerde; gösteriş kişilik özelliği diğer bireylerle birlikte olmayı, duygusal deneyimleri seven, kendi zevk ve rahatına düşkün bireyleri; bağımsızlık kişilik özelliği duygusal boşalım ve tatminlerini erteleyemeyen bireylerde; saldırganlık kişilik özelliği türlü ihtiyaçlarını direk ve kontrolsüz biçimde tatmin eden, düşünce ve duygularını herhangi bir kısıtlama olmaksızın eden bireylerde; değişiklik kişilik özelliği duygusal tecrübelerden, estetik izlenimlerden keyif alan ve olabildiğince zevkli bir hayat sürdürebilen bireylerde; özgüven kişilik özelliği diğer bireylerle olmaktan keyif alan bireylerde; yaratıcılık kişilik özelliği duygusal tecrübelerden ve estetik uyaranlardan keyif alan bireylerde; kadınsı kişilik özelliği diğer bireylerle olmaya ve yakın ilişkiler kurmaya önem veren bireylerde görülmektedir. Negatif yönde: sebat kişilik özelliği yeni deneyimlerden ve gündelik yaşamın sonsuz çeşitteki yönlerinden haz duyan, duygusal boşalmalarını ve tatminini geçiştirmeyen bireylerde; düzen kişilik özelliğini kısa yoldan tatmin amacıyla anlık zevk peşinde olan, duygusal boşalmalarını ve tatminini geçiştiremeyen, duygulara hitap eden deneyimlerden hoşlanan bireylerde; kendini suçlama kişilik özelliği kendi istek ve arzuları için çaba sarf eden bireylerde; uyarlık kişilik özelliği mücadeleden ve riske atılmaktan zevk alan, duygusal boşalmalarını ve tatminini geçiştirmeyen bireylerde; danışmaya hazır oluş kişilik özelliği -erkek bireyler için- yaşamdan doyasıya zevk alan bireylerde; oto kontrol kişilik özelliğini duygusal tecrübelerden keyif alan, nefesine düşkün bireylerde görülmektedir (Savran, 1993). Bununla birlikte Gümüş'ün (2009) yaptığı çalışmada hazcılık değeri ile dışadönüklük kişilik özelliği arasında olumlu; Yıldız'ın (2012) ise çalışmasında duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile hazcılık değeri arasında, deneyime açıklık kişilik özelliği ile hazcılık değeri arasında; Uyan'ın (2002) yaptığı çalışmada estetik değerler ile başarma, başatlık, karşı cinsle ilişki, gösteriş, değişiklik, özgüven, ideal benlik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulması yönüyle bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

6. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre başarı değeri ile başarı ve saldırganlık kişilik özellikleri arasında pozitif yönlü ilişkiler görülmüştür. Buradan gayretli ve mücadeleci bir kişiliğe sahip öğretmenlerin başarılı olmaya değer verdiği söylenebilir.

Başarı değeri; sosyal standartlara göre yeterlilik gösteren kişisel başarı, hırs ve yetenek gibi özellikleri ifade etmektedir (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde başarıma kişilik özelliği hedeflerine ulaşmada gayretli, yüksek idealleri olan, kendisine çok güvenen ve çalışkan bireyleri, saldırganlık kişilik özelliği sınırları zorlayıp aşan ve mücadeleci bireyleri tarif etmektedir (Savran, 1993). Aynı zamanda Yıldız'ın (2012) araştırması sonucu sorumluluk kişilik özelliği ile başarı değeri arasındaki ilişki; Uyan'ın (2002) yaptığı çalışmalarda yeteneklerini kullanma değeri ve başarıma değeri ile başarıma kişilik özelliği arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında araştırma sonuçları desteklenmektedir.

7. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin güç değeri ile kendini suçlama alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Kendine güvenen, mücadeleci, cesaretli ve dışadönük kişiliğe sahip öğretmenlerin saygınlık, statü ve gücü değerli gördüğü söylenebilir.

Güç değerine sahip bireyler saygınlık ve sosyal statü, insanlar ve kaynak üzerinde hakimiyet ve kontrol, zenginlik gibi özellikleri ön planda tutmaktadır (Schwartz, 1994:22). Kendini suçlama kişilik özelliği (negatif yönlü) gösteren bireyler ise toplumsal yaşamda endişelenmeyen, baskı ve üstünlük kurma karşısında tepki gösteren, diğer bireylere göre kendini daha etkin, güçlü ve başarıyı hak eden bireyler olarak gören kimselerdir (Savran, 1993). Bu iki kavramın özellikleri incelendiğinde benzerlikler görülmektedir. Ayrıca Gümüş'ün (2009) araştırmasında dışadönüklük kişilik özelliği ile güç değeri arasında olumlu; Uyan'ın (2002) yaptığı çalışmada otorite, saygınlık (prestij), ilerleme-terfi etme ve ekonomik tatmin değerleri ile kendini suçlama kişilik özelliği arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmesi bu değerler ile güç değeri arasındaki ilişkinin varlığını destekler niteliğe sahiptir.

8. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin güvenlik değeri ile kadınsı özellik kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Buradan anlayışlı, dayanışmacı, sıcakkanlı, ilişkilere önem veren kişiliğe sahip olan öğretmenlerin benliğinin, ilişkilerinin ve yaşadığı toplumun güvenliğine ve uyum içinde devamlılığının sağlanmasına değer verdiği söylenebilir. Tespit edilen bu sonuç ile kadınsı özelliğe sahip öğretmenlerin güvenlik değerini tercih ettiği görülmektedir.

Güvenlik değeri içeriğinde benliğin, ilişkilerin ve toplumun güvenliği, istikrarı ve uyumu, temiz olma gibi özellikleri barındırmaktadır (Schwartz, 1994:22). Kadınsı özellikler kişilik özelliğine (pozitif yönlü) toplumsal ilişkilerde nerede ve ne zaman, nasıl konuşacağını ya da davranacağını iyi kestiren, diğer bireylerle karşılıklı anlaşmaya ve yakınlaşmaya değer veren bireylerde rastlanmaktadır (Savran, 1993). Bunun yanında Uyan (2002) ekonomik güvence değeri ile kadınsı özellik kişilik özelliği arasında pozitif yönlü ilişki saptayan bir çalışma yapmıştır. Bu özelliklere bakıldığında araştırma sonuçlarını destekler sonuçlar görülmektedir.

9. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin uyum değeri ile şefkat, ilgi görme, kendini suçlama, uyarlık ve oto kontrol kişilik özellikleri arasında pozitif; gösteriş, bağımsızlık ve saldırganlık kişilik özellikleri arasında negatif yönde ilişkiler bulunmuştur.

Uyum değeri kavramsal olarak başkalarını üzecek veya onlara zarar görmesine neden olacak ve normları veya sosyal beklentileri ihlal edebilecek eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması anlamına gelmektedir. Nezaket, itaatkarlık, ebeveynlere ve büyüklere saygı gösterme gibi değerler uyum değerine örnek olarak verilebilir (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: şefkat kişilik özellikleri anlayışlı ve paylaşımcı bireyleri; ilgi görme özelliği diğer bireylerden onay bekleyen bireyleri; kendini suçlama kişilik özellikleri bireylerin, üzerinde üstünlük kurulmasına ve baskıya ses etmeyen, başkalarının istek ve arzularına boyun eğmeyen bireyleri; uyarlık kişilik özellikleri üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan, anlayışlı ve makul davranan, kişiler arası ve ortaklaşa yapılan ilişkilerde rekabete girmeyen; oto kontrol kişilik özellikleri kolay etki altında kalmayan, üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan bireyleri kapsamaktadır. Negatif yönde ise: gösteriş kişilik özellikleri üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan bireyleri; bağımsızlık kişilik özellikleri kolay etki altında kalan, üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan, başkalarından onay bekleyen, güven duydukları amirlerinden gelen talimatları anında yerine getiren bireyleri; saldırganlık kişilik özellikleri kolay etki altında kalan, üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan, başkalarına karşı verici, dürtü ve gereksinimlerini aşırı kontrol altında tutmaya meyilli bireyleri kapsamaktadır (Savran, 1993). Aynı zamanda Gümüş (2009) yaptığı çalışmada geçimlilik kişilik özelliği ile uyum değeri arasında anlamlı ilişkiler; Yıldız (2012) yaptığı çalışmada dışadönüklük

kişilik özelliği ile uyum değeri arasında ve sorumluluk kişilik özelliği ile uyum değeri arasında ilişki saptamıştır. Bu anlamda araştırmayı güçlendiren sonuçlar görülmektedir.

10. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerin geleneksellik değeri ile uyarlık kişilik özellikleri arasında pozitif; karşı cinsle ilişki, gösteriş, bağımsızlık, değişiklik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna göre diğer bireylere bağımlı, hemcinsleriyle iletişim kuran, gözlerden uzak yaşamını sürdüren, muhafazakâr, alışagelmış şekilde düşüncelere sahip öğretmenlerin hayatın kendine sunduklarıyla yetinen, mütevazı bir hayatı tercih ettikleri söylenebilir.

Geleneksellik değeri geleneksel kültürün veya dinin sağladığı görgü kurallarına saygı duyma, bağlılık ve kabullenme gibi özellikler gösteren bir değer alanıdır (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: uyarlık kişilik özellikleri çeşitli alanlarda geleneksel değerleri tercih eden, ahlakçı ve geleneksel değerler aracılığıyla bireyleri yargılama eğiliminde olan bireylerde görülmektedir. Negatif yönde ise: gösteriş kişilik özellikleri çoğu durumlarda muhafazakar değerleri tercih eden, üzerinde baskı ve üstünlük kurulmasına ses çıkarmayan bireylerde; bağımsızlık kişilik özellikleri çoğu durumlarda muhafazakar değerleri tercih eden, ahlaklı, kolay etki altına giren, kendi kişisel standartları kendisine yeyeten bireylerde; değişiklik kişilik özellikleri gösteren bireylerde; yaratıcılık kişilik özellikleri alışagelmış fikirleri olan, geleneksel değerlere önem veren bireylerde görülmektedir (Savran, 1993). Aynı zamanda Yıldız (2012) yaptığı araştırmada yumuşak başlılık kişilik özelliği ile geleneksellik değeri arasında; Uyan (2002) ise kültürel kimlik değeri ile gösteriş, değişiklik ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişkiler tespit etmiştir. Bu yönüyle araştırma sonuçları paralellik göstermektedir.

11. Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre yardımseverlik değeri ile şefkat ve kadınsı özellikler kişilik özellikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlayışlı, paylaşımcı, becerikli toplumsal ilişkilere sahip, dayanışmacı kişilikteki öğretmenlerin diğer bireylere faydalı olmayı ve yardım etmeyi tercih ettiği söylenebilir.

Yardımseverlik değeri bireylerin refahını koruma ve geliştirme, yakın ilişki kurma gibi özellikleri kapsamaktadır (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: şefkat kişilik özellikleri ilişkilerinde anlayışlı ve paylaşımcı, yakın ilişkiler kuran, başkalarıyla birlikte olmaktan hoşlanan, mizaç olarak anlayışlı ve destekleyici bireyleri; kadınsı özellikler kişilik özelliği yakın ilişkiler kurabilen, dayanışmacı, anlayışlı ve paylaşımcı bireyleri tarif etmektedir (Savran, 1993). Aynı zamanda Gümüş (2009) geçimlilik kişilik özelliği ile yardımseverlik arasında olumlu ilişkiler; Yıldız (2012) duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile yardımseverlik değeri arasında, yumuşak başlılık kişilik özelliği ile yardımseverlik değeri arasındaki ilişki; Uyan (2002) ise sosyal işbirliği değeri ile kadınsı özellikler kişilik özelliği arasında ve fedakârlık değeri ile şefkat kişilik özelliği arasında pozitif ilişki saptamıştır. Bu bilgilere göre araştırma sonuçları ile paralellik söz konusudur.

12. Araştırmadan sağlanan bulgulara göre evrensellik değeri ile şefkat, yakınlık, değişiklik, yaratıcılık ve ideal benlik kişilik özellikleri arasında pozitif; danışmaya hazır oluş ve uyarlık kişilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişkiler söz konusudur.

Evrensellik değeri uzlaşma, takdir, hoşgörü, insan ve doğayı koruma gibi özellikleri içine alan değer alanıdır (Schwartz, 1994:22). Pozitif yönde: şefkat kişilik özellikleri yakınlarına karşı koruyucu, mizaç olarak anlayışlı, uyumlu, sade, insanları seven ve becerikli toplumsal davranışlara sahip bireyleri; yakınlık kişilik özellikleri yakınlarına karşı koruyucu, diğer insan ve olayları temel alan bireyleri; yaratıcılık kişilik özellikleri geleneksel değerlere önemsemeyen, alışlagelmışin dışında fikirleri olan bireyleri içermektedir. Negatif yönde ise: danışmaya hazır oluş kişilik özelliği diğer bireylerde şefkat duyguları uyandıran, yakın ilişkiler kurabilen, yumuşak, hırslı olmaktan uzak, kendilerinden çok başkalarıyla ilgilenen yardımcı rolüne kolayca uyum gösteren bireyleri içermektedir (Savran, 1993). Gümüş'ün (2009) açıklık kişilik özelliği ile evrensellik değeri arasında saptadığı olumlu ilişkiler; Yıldız'ın (2012), deneyime açıklık kişilik özelliği ile evrensellik değeri arasında tespit ettiği ilişkiler de araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Bilsyk ve Schwartz'ın (1994) kişilik özellikleri ve değerlerin arasındaki ilişkiyi tespit etme amaçlı yaptığı çalışmada Rokeach Değerler ölçeği ile Freiburg Kişilik Envanteri kullanılmış ve kişilik özellikleri ile değerler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Roccas vd. (2002) Büyük Beşli Kişilik Envanteri ile Schwartz Değerler ölçeği uygulayarak kişilik özellikleri ile değerler arasında ilişki tespit

etmiştir. Fischer ve Boer (2015) 1992–2012 yılları arasında yapılan kişilik özellikleri ile değer tercihlerinin arasındaki ilişkinin meta analizini yapmıştır. Schwartz Değerler ölçeği ile Büyük Beşli Kişilik Envanteri kullanılan araştırmalarda belirli kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasında sistematik ve tutarlı şekilde ilişkilerin saptandığı görülmüştür.

Öneriler

Uygulayıcılar İçin Öneriler

- Sabırsız, düzensiz, kendini kontrol etmeyen kişiliğe sahip öğretmenlerin hazcılık değerini tercih ettiği görülmüştür. Bu durum öğretmenlerin eğitim sürecindeki olumsuz olaylar veya durumlar karşısında olumlu bir çözüm üretmesinde engelleyici bir faktördür. Bu sebeple öğretmenlerin bu kişilik özelliklerini azaltıcı çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin özyönelim değerinin içinde bulunan yaratma ve keşfetme gibi üst düzey bilişsel basamaklara çıkması olumlu bir yöndür. Bu yönüyle donanımı yükselen öğretmenin öğrencilerini eğitim süreci içerisinde yönetmede sabırlı kişilik özelliği göstererek desteklemesi beklenir. Bu açıdan öğretmenlerin sebat kişilik özelliğini geliştirilmesi gereklidir.
- Kişilik özellikleri ile uyarılma değeri arasında ilişki tespit edilmiştir. Buna dayalı olarak bu özelliklere sahip öğretmenlerle yapılacak olan yenilik ve değişim hareketlerinin daha etkili şekilde gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- Gayretli ve mücadeleci kişiliğe sahip olan öğretmenler başarılı olmaya değer verdiğinden eğitim sistemi içerisinde başarı gösteren öğretmenlere cesaretlendirme ve ödüllendirme çalışmaları yapılarak motivasyonları artırılabilir.
- Şefkat ve kadınsı özellik kişilik özelliklerine sahip öğretmenlerin yardımseverlik değerini tercih etmesi sebebi ile eğitim projelerinin sosyal kollarında, dezavantajlı öğrencilerle yapılan etkinliklerde ve işbirliği içeren çalışmalarda bu özellikteki öğretmenlerin yer alması daha yararlı görülmektedir.
- Çeşitli kıdem grupları arasında mesleki kıdemin artmasıyla hazcılık ve başarı değerleri azalmaktadır. Bu nedenle mesleki kıdemi yükselen öğretmenler için kişisel tatmin duymayı ve başarıya ulaşmayı artırıcı çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada öğretmenlerin kişilik özelliklerinden aldığı en yüksek beş puan içerisinde yer alan uyarılık ve kendini suçlama özelliklerini taşıyan öğretmenlerin bu kişilik özelliklerinden düşük puan alması daha olumlu görülmektedir. Buna karşın öğretmenlerin en düşük puan aldığı beş kişilik özelliği arasında görülen özgüven ve karşı cinsle ilişki özellikleri de daha yüksek olmalıdır. Bu sebeple öğretmenlerin bu kişilik özellikleri konusunda farkındalıklarını arttırmaya yönelik rehberlik çalışmaları yapılabilir.
- Kendine güvenen, mücadeleci, cesaretli ve dışadönük kişiliğe sahip öğretmenlerin güç değerini tercih ettiği görülmüştür. Bu sebeple bu özelliklere sahip öğretmenlerin kendini gösterebileceği ve saygınlık elde edebileceği görevlendirmelerin yapılması, güdülenmelerinde etkili olabilir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

- Araştırmanın sınırlılıklarını azaltacak önlemler alınarak kişilik özellikleri ve değer tercihleri arasındaki ilişkinin varlığı irdelenebilir.
- Araştırma örneklemini maliyet ve zaman açısından kısıtlanmıştır. Bu sebeple farklı sektörlere, okul türü ve kademesine, yerleşim yerine... ait bireylerle tekrarlanıp sonuçlar karşılaştırılabilir.
- Kişilik özellikleri ve değer tercihleri ile ilgili farklı değişkenler kullanılarak araştırma boyutları genişletilebilir.
- Kişilik özelliklerinin değer tercihlerine olan etkisi incelenebilir.
- Farklı ölçekler kullanılarak kişilik ile değer kavramları arasındaki ilişki araştırılabilir.
- 300 sıfatın yer aldığı ACL (Sıfat Tarama Listesi) ve 57 maddelik Schwartz Değerler Tercihi ölçeklerinin uzun sürede cevaplanması nedeniyle örneklem grubunun motivasyonu açısından

araştırmanın etkililiğini azaltıcı bir süreç yaşanmıştır. Bu nedenle daha az maddeden oluşan ölçeklerin kullanılması veya geliştirilmesi yararlı olacaktır.

- Öğretmenlerin hazcılık değerinin saldırganlık kişilik özelliğiyle pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olması bulgusu saldırganlığın psikodinamik anlamda kökenleri olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda derinlemesine bilgiler elde etmek için bir araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1984). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Akçadağ, S. (2008). *Okul öncesi öğretmenlerinin liderlik davranışları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Ankara ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aygün, R. (2014). *Yöneticilerin liderlik davranışları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Beykoz ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Balcı, M. (2014). *Değerleri yaşa(t)mak & değerler sözlüğü*. Ensar Yayınevi.
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış: İnsanın üretim gücü*. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.
- Baymur, F. (2017). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal psikoloji sözlüğü: Kavramlar, yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8(3), 163-181.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. (Çev. İ. D. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Eserin orijinali 2004 tarihinde yayımlandı).
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2000). *Anlamli ve coşkulu bir yaşam için savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dilmaç, B. ve Bircan H. H. (Ed.). (2015). *Değerler ve değerler psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2017). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş.
- Erdoğan, H. (2006). *Resmi-özel ilköğretim okulunda çalışan yöneticilerin kişisel özellikleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fichter, J. (2015). *Sosyoloji nedir?*. (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 1971).
- Fischer, R., & Boer, D. (2015). Motivational basis of personality traits: A meta-analysis of value-personality correlations. *Journal of Personality*, 83(5): 491-510.
- Gökarp, N. (2014). Kişi olmanın değeri ve değerin kişi olmadaki yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12 (27), 123-134.
- Gümü, Ö. D. (2009). *Kültür, değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişkiler: Kültürlerarası bir karşılaştırma (Türkiye-ABD)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güney, S. (2015). *Örgütsel davranış*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar: ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme: profesörlük tezi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hökenekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış: Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18), 4-9.
- İnanç, B. Y. ve Yerlikaya E. E. (2016). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katz, D. (1960). The functional approach to the study of attitudes. *Public opinion quarterly*, 24(2), 163-204.
- Kızılcıkel, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Komitoğlu, D. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: İstanbul ili Kadıköy ilçesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Matbaası.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan değerlerimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kuçuardi, İ. (2013). *İnsan ve değerleri: Değer problemi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Luthans, F. (2010). *Organizational behavior: An evidence-based approach*. New York, NY: McGraw-Hill Irwin.
- Morgan, C. T. (2017). *Psikolojiye giriş*. (Çev. B. Tegin). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 1977).
- Oğuzkan, A. F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Onatır, M. (2008). *Öğretmenlerde özgeciklik ile değer tercihleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Otrar, M. (1997). *Endüstri meslek liseleri ve çıraklık eğitim merkezlerinde öğrenim görmekte olan 16-18 yaş grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bazı kişilik özelliklerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Otrar, M. ve Kulaksızoğlu, A. (1997). Endüstri meslek liselerinde öğrenim görmekte olan 16-18 yaş grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(9), 291-310.
- Ozankaya, Ö. (1995). *Temel toplumbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Cem yayınevi.
- Özsoy, E. ve Yıldız, G. (2013). Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: Bir literatür taraması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Parks, L., & Guay, R. P. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and individual differences*, 47(7), 675-684.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2015). *Örgütsel davranış*. 14. Basımdan Çeviri. (Çev. ve Ed. İnci Erdem). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2010).
- Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H., & Knafo, A. (2002). The big five personality factors and personal values. *Personality and social psychology bulletin*, 28(6), 789-801.
- Sağnak, M. (2005). Örgüt ve yönetimde değerlerin önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 33 (166), 149-158.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.

- Savran, C. (1993). *Sıfat Listesinin (Adjective Check List) Türkiye Koşullarına Uygun Dilsel Eşdeğerlilik, Geçerlilik, Güvenilirlik ve Norm çalışması ve Bir Örnek Uygulama* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Savran, C. ve Balcı, Z. (2018, 12 Ağustos). <http://www.akademikpsikoloji.com/testler/kisilik-testleri/ adresinden alınmıştır>.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of social issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (2017). The refined theory of basic values. S. Roccas & L. Sagiv (Ed.), *Values and behavior: Taking a cross cultural perspective* (pp. 51-75), Switzerland, Cham: Springer.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of personality and social psychology*, 53(3), 550-562.
- Smith, E. E., Hoeksema, S. N., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., Bem, D. J., & Maren, S. (2017). *Atkinson ve Hilgard Psikolojiye giriş* (5. Baskı). (Çev. Ö. Öncül ve D. Ferhatoğlu). Ankara: Arkadaş Yayınevi. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2003).
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S. A. M., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32(5), 519-542.
- Sinclair, J. (1990). *Collins COBUILD English language dictionary*. London: Collins.
- Soyyigit, T. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin değer tercihleriyle kaynaşturmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şentürk, H. (2010). Kişilik gelişiminde eğitim, din ve değerlerin rolü. *Eğitime Bakış: Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18), 50-54.
- Tanıt, T. (2007). *Eğitim yöneticilerinin değer tercihleri ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Tatar, M. (2014). Öğretmen beklentisi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Taymaz, H. (1986). Okul yönetimi ve yönetici yetiştirme. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(1-2).
- Turgut, T. (1998). Örgütsel davranışta değerlerin yeri. *Endüstri ve örgüt psikolojisi II*, 35-48.
- Uncu, Ü. (2008). *Öğretmen ve eğitim yöneticilerinin değer yönelimlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi (İstanbul ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyan, G. (2002). Öğretmenlerin iş değerleri, kişilik özellikleri ve iş tatminleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi: MEB'na bağlı resmi ve özel eğitim kurumlarında gerçekleştirilen bir uygulama (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ülken, H. Z. (1964). *Bilgi ve değer*. Ankara: Aytemiz Kitabevi.
- Veugelaers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 9(4), 377-389.
- Vural, E. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin kişilik özellikleri ile okul kültürü algıları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yapıcıkardeşler, E. (2007). *Öğretmenlerin değer yönelimleri ile iş tatmini arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of turkish class teachers: A phenomonological approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yıldız, M. (2012). Öğretmen adaylarının benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin sahip oldukları değerler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, H. (2010). Çocuğun ailede kazanacağı önemli bir değer: Kanaatkarlık. *Eğitime Bakış: Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18), 55-58.
- Zel, U. (2011). *Kişilik ve liderlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ